

Dagens tema

- Datamaskinenes historie
 - Når, hvor og hvorfor ble de første datamaskiner laget?
 - Hvordan har utviklingen gått?
 - Hva inneholder en datamaskin?
- Intel-prosessoren
- Enkel assemblerprogrammering

INF1070

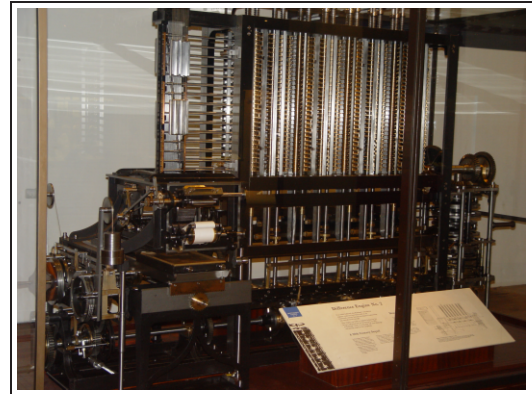
Forhistorien

Menneskene har alltid prøvd å lage maskiner for å løse sine problemer.

Charles Babbage

Midt på 1800-tallet var problemet *tabeller* med feil.

Charles Babbage konstruerte sin *Difference Engine* som kunne lage tabeller automatisk ved å regne ut polynomer:

INF1070

Maskinen ble først ferdig i 1991 og finnes hos *Science Museum* i London.

Dette var ingen ekte datamaskin:

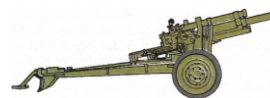
- Binær
- Elektronisk
- Generell
- Komplett
- Program i minnet

Han arbeidet også med en *Analytical Engine* som skulle bli en generell beregningsmaskin.

INF1070

De første moderne datamaskiner

Problemet rundt 1930–40 var kanoner.

Det er mulig å beregne en prosjektilbane, men det er mye arbeid for en matematiker. *U.S. Army Ordnance Department Ballistic Research Laboratory* trengte data for dusinvis av nye kanoner i 1930-årene.

Løsning

Lag en arbeidsbeskrivelse, og la egne «beregner» gjøre jobben (etter en kort opplæring).

Fra en eldre utgave av *Webster's Dictionary*:

computer n, one that computes; *specif*: an automatic electronic machine for performing calculations

INF1070

En typisk arbeidsbeskrivelse

- ⓐ Tast 2,78 inn i regnemaskinen.
 ⓑ Multipliser tallet med 3,1415926535. Skriv svaret i rubrikk 28.
 ⓒ Hvis tallet i rubrikk 71 er < 0 , gå til punkt 88.
 ⓓ Tast tallet i rubrikk 29 inn i regnemaskinen.
 ⓔ Legg til 1.
 ⓕ Gå til punkt 4.

28	8,7336276
29	3
30	-11
31	
32	1,25
33	
34	

INF1070

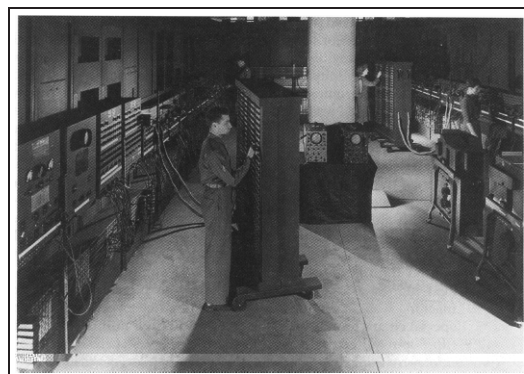
Problem

Hver bane tok opptil 20 timer å beregne (selv med elektrisk bordregnemaskin), og man trengte 2-4000 ulike baner for hver kanon.

Løsning

Lag en maskin som gjør dette automatisk.

Moore School of Electrical Engineering ved universitetet i Pennsylvania gjorde det med penger fra *Ballistic Research Laboratory*. Resultatet ble Eniac som ble ferdig i 1945. Den målte $2\frac{1}{2} \times 1 \times 30$ m, veide 30 tonn og inneholdt 18 000 radiorør. Den kunne beregne en kulebane på drøyt 10 s.

INF1070

Oppbyggingen av Eniac

Tanken bak Eniac var å kopiere en menneskelig beregner. Derfor fikk man

Aritmetisk enhet («ALU») tilsvarte regnemaskinen. Den kunne de fire regneartene:

+ - × ÷

Regnemaskinen har et tall for videre beregning; datamaskinen har et **register** for dette.

Minnet tilsvarte arket med mellomresultater. Datamaskinen kunne skrive innholdet av registeret til en celle i minnet, og hente innholdet av en celle tilbake til registeret.

Programmet tilsvarte beregnerens arbeidsbeskrivelse. Det skulle følges helt slavisk.

INF1070

Programmet

Et program for datamaskinen inneholdt de samme elementene som beregnerens arbeidsbeskrivelse:

Aritmetiske operasjoner var mulig i de fire regneartene; svaret kom i registeret.

Mellomlagring av data skjedde ved at registeret ble kopiert til en angitt celle i minnet. Derfra kunne det hentes tilbake ved behov.

Hopp til en angitt instruksjon var nødvendig for å kunne gå i løkker.

Tester i forbindelse med hopp var typisk på om registeret var < 0 , $= 0$ eller > 0 .

Programmene ble etter hvert kodet som tall (men Eniac ble kodet med kabler).

INF1070

Hva er beholdt i dag?

Alle disse instruksjonene finnes i dagens datamaskiner. I tillegg har vi fått

- flere registre (ofte 8-32),
- binær representasjon av tallene (i stedet for desimal),
- operasjoner på bit (skifting, masking) og
- flyt-tall som kan lagre svært store og svært små tall (som $6,02 \times 10^{23}$).

Programmerer noen i maskinkode i dag?

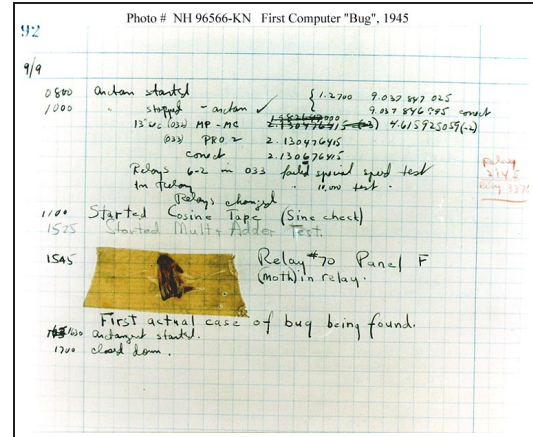
Maskinkode brukes når man har behov for ekstremt raske beregninger, for eksempel grafiske applikasjoner. (Og når man lager virus!)

Kjennskap til det som skjer i maskinen vil imidlertid gjøre oss til mye bedre programmere og brukere!

INF1070

Den aller første «bug»

Også de første datamaskinene hadde feil. Den 9. september 1945 kl 15.45 fant man feilen i relé nr 70 i panel F i en Mark II Aiken elektromekanisk datamaskin og foretok den første «debugging»:

INF1070

Generasjoner

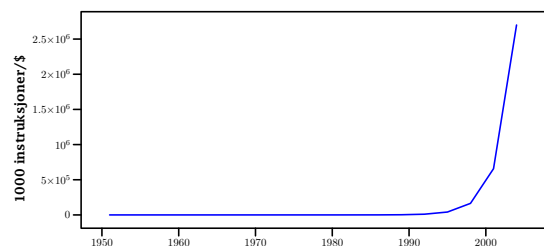
Det er vanlig å dele datamaskinene inn i generasjoner:

Gen	År	Teknologi	Størrelse	Instr./sek	Pris (2005-kr)
1	1945-60	Radiatorer	10m ³	2000	50 mill
2	1960-68	Transistorer	650dm ³	500 000	40 mill
3	1968-78	Integrerte kretser	80dm ³	300 000	150 000
4	1978-??	Lsi og vlsi	0,1-20dm ³	10 ⁹	10 000

INF1070

Moore's lov

Tegner vi et diagram over utviklingen av ytelsen i forhold til prisen, ser vi at grovt sett blir ytelsen fordoblet hvert 1½ år.

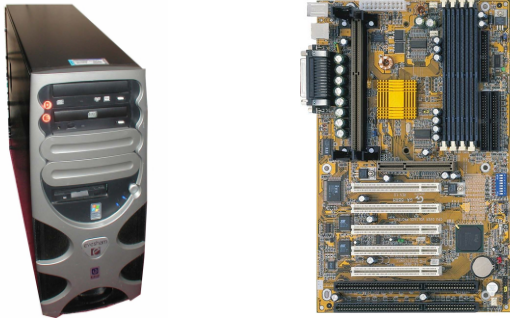

Ingen vet hvorfor det er slik, men dette kalles **Moore's lov** etter mannen som formulerte den.

INF1070

Oppbygningen av en datamaskin (Irvine-boken 2.4)

Det viktigste i en moderne datamaskin er hovedkortet («motherboard»):

Grovt sett inneholder det

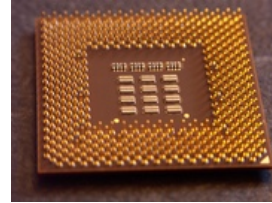
- En prosessor
- Minne (for både program og data)
- Klokke
- Kontrollere for periferutstyr.

Dette er den såkalte *Von Neuman-arkitekturen* som omtrent alle datamaskiner siden Eniac har fulgt.

INF1070

Prosessoren

Prosessoren er «selve datamaskinen».

Det finnes mange ulike prosessorer fra ulike produsenter. I dette kurset skal vi se på IA-32 fra Intel.

Det finnes en hel familie med IA-32-prosessorer fra Intel, fra 8086 (introdusert i 1987) til dagens Pentium 4. Vi kommer til å bruke oppsettet for Pentium-ene.

INF1070

Prosessoren

En prosessor inneholder:

- En ALU («Arithmetic and Logic Unit») eller flere
- Registre
- Kontrollogikk

(I dag ligger det også *cache* og mye annet på prosessorbrikken, men dette er logisk sett ikke del av prosessoren.)

INF1070

Registre

En Intel-prosessor har følgende registre:

Mer eller mindre generelle 32-bits

%AX

%EAX		%AH	%AL
%EBX		%BH	%BL
%ECX		%CH	%CL
%EDX		%DH	%DL

%EBP

%ESP

%ESI

%EDI

Spesielle 16-bits

%CS	%ES
%SS	%FS
%DS	%GS

Spesielle 32-bits

%EFLAGS
%EIP

INF1070

Assembler-programmering

Et meget enkelt eksempel

(Irvine-boken 4.1.4)

Denne lille C-funksjonen returnerer verdien 19:

```
int nineteen (void)
{
    return 19;
}
```

Denne assembler-funksjonen gjør det samme:

```
.globl nineteen
nineteen:
    movl    $19, %eax
    ret
```

Den legger verdien 19 i register %EAX der alle funksjoner legger resultatverdien, og returnerer.

INF1070

Test-program

Dette programmet kan teste funksjonen:

```
#include <stdio.h>

extern int nineteen (void);

int main (void)
{
    printf("nineteen() = %d\n", nineteen());
    return 0;
}
```

Kompilering, assemblering og kjøring

Programmet gcc kan håndtere både C-kompilering og assemblering:

```
gcc test-nineteen.c nineteen.s -o test-nineteen
```

Det ferdige programmet kan kjøres:

```
> ./test-nineteen
nineteen() = 19
```

INF1070

Assemblerkode kontra høynivåprogrammering (Irvine-boken 1.1.2)

Det er stor forskjell på kompilering og programmering i et høynivåspråk:

Kompilering

- Vi vet ikke hvilke maskininstruksjoner som genereres (men er ikke interessert).
- Programmet kan (stort sett) flyttes uendret til en annen datamaskin uansett fabrikk eller operativsystem.

Assemblering

- Vi vet nøyaktig hvilke maskininstruksjoner som genereres.
- Programkoden kan ikke flyttes til datamaskiner med annet instruksjonssett eller operativsystem.

Med andre ord: vi har full kontroll over den genererte koden.

INF1070

Maskinkode kontra assemblerkode (Irvine-boken 1.1.1)
Programmet ligger lagret som *maskinkode*, dvs bit-mønstre i minnet. Funksjonen *nineteen* ligger *egentlig* lagret som

```
GAS LISTING nineteen.s page 1
1      1          .globl nineteen
2      2 0000 B8130000    nineteen:
3      3      00          movl    $19, %eax
4      4 0005 C3          ret
```

Siden slike numeriske koder er vanskelige huske, brukes i stedet *assemblerkode* som bare er huskekoder for maskininstruksjonene.

INF1070

Ulike notasjoner
 Dessverre benytter ulike assemblere forskjellig notasjon.

MASM (Microsoft assembler) brukes i læreboken.

GAS (GNU assembler) brukes i Linux-miljøet og i dette kurset.

Konstanter (desimale)	MASM	4	GAS	$\$4$
Konstanter (hex)		123h		$\$0x123$
Registre		eax		$\%eax$
Rekkefølge		res, op, op, ...		op, op, ..., res
Størrelse		mov		movl
Indeksring		mov ax, WORD PTR v [eax+1]		movl 1(%eax)

INF1070

Et eksempel med en paramter (Irvine-boken 4.2)

Parametre ligger på den *stakken* så man får tak i dem med «4(%esp)», «8(%esp)», ...

```
.globl incr
incr:
    movl    4(%esp),%eax
    incl   %eax
    ret
```

Et testprogram:

```
#include <stdio.h>

extern int incr (int n);

int main (void)
{
    int i;

    for (i = 10; i <= 14; ++i)
        printf("incr(%d) = %d\n", i, incr(i));
    return 0;
}
```

Resultatet av kjøringen:

```
incr(10) = 11
incr(11) = 12
incr(12) = 13
incr(13) = 14
incr(14) = 15
```

INF1070

Et eksempel til

Denne funksjonen har to parametre:

```
.globl add
add:
    movl    4(%esp),%eax
    addl   8(%esp),%eax
    ret
```

```
#include <stdio.h>

extern int add (int a, int b);

int tab[] = {1, 17, -3};

int main (void)
{
    int tab_length = sizeof(tab)/sizeof(int);
    int i1, i2;

    for (i1 = 0; i1 < tab_length; ++i1) {
        for (i2 = 0; i2 < tab_length; ++i2) {
            int a1 = tab[i1], a2 = tab[i2];

            printf("add(%d,%d) = %d\n", a1, a2, add(a1,a2));
        }
    }
    return 0;
}
```

```
add(1,1) = 2
add(1,17) = 18
add(1,-3) = -2
add(17,1) = 18
add(17,17) = 34
add(17,-3) = 14
add(-3,1) = -2
add(-3,17) = 14
add(-3,-3) = -6
```

INF1070

Oppsummering (Irvine-boken Appendix B)

Vi kjenner nå til følgende instruksjoner:

movl Flytt en verdi
 addl Addér en verdi til en annen
 subl Subtraher en verdi fra en annen
 incl Øk en verdi med 1
 decl Senk en verdi med 1

Operander kan være:

$\$17$ Konstanter
 $\%eax$ Registeret **%EAX**
 4(%esp) Parametre (på stakken)

INF1070